

MENASHE KLEIN

Rabbi of Ungvar
1578 53rd Street
Brooklyn, N.Y. 11219
(718) 851-0089

מנשה הקטן

אברק"ק אונגוואר ור"מ דישבת "בית שערים"
ברוקלין, נ.י.

בחדש הגאולה, ישלח לעם סגולה
אליהו הנביא לבשרנו, שלום ואהבה כמחננו
ובביאת משיח צדקינו

כבוד מרנן ורבנן וכו'
בעיר בארא פארק והקהילות הקדושות

ממשיכי בדרכי רבותיהם ובדרך מרו הגר"א זצוקלה"ה, ספרדים
מאחינו בני ספרד ותימן ועוד ועוד השם עליהם יהי.

והנבם שכציבור כזה יש שינויים בנוסחאות ובהלכות לפי הקבלה
בדרך החיים מ"מ כעז"ה הרגלנו לחיות יחד ולשמור כל
אחד על גוון שלו בתוך הציבור החשוב ולא חוששין ללא
תתגודדו דכל אחד יש לו כ"ד שלו, בתרי בתי דינים בעיר אחד
ליכא לא תתגודדו, או שאין כ"ד קבוע בכלל, בכל אופן כל
אחד לומד להבין את חבירו ושכנו הקרוב אליו וסובל את מנהגו
ואם אחד אומר ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה, והשני אומר
וימליך מלכותי בחייכון, אחד אומר ברוך שאמר והי' העולם
והשני אומר הורו לה', אחד אומר ברוך ה' לעולם מוצש"ק
והשני מסיים שומר עמו ישראל לעד, ויש אין אומרים אפי' בכל
השבוע הרגלנו לומר שזה מנהגם, ואפילו בענינים חמורים של
איסור כרת סקילה ומיתת כ"ד כגון בהל' נדה, בשיטת ר"ת
למוצש"ק שלדעת הר"ת ודעימיה ועיין מ"ב שהוא עדיין שבת
גמור והעושה מלאכה כאותו זמן חייב ח"ו סקילה ואחרים
עושים מוצש"ק חצי שעה או יותר מוקדם, אין צועקים עליהם
מחללי שבת אלא מקבלין קבלותיהם שכן קבלו אבותיהם
ורבותיהם, וגדולי התורה ומורי הוראה של כל העיר עונים על
שאלותיהן ו"ל הילכ בהנהגה טובה ובאהבה וחיבה ובסבלנות.
ואם יש איזה ענין ודבר קשה שנשאל בעיר מתייעצים הרבנים
זה עם זה, וגם אני בתוך עמי יושב כעז"ה וכמה פעמים אני
מתייעץ עם חכירי כנידון שאלות קשות בכחינת דיבוק חברים,
וכן לפעמים אחרים שואלים ומתייעצים אתי והכל באהבה
ובחיבה, ומתחננים זה עם זה ואין קוראין זה לזה ח"ו מחללי
שבת ומנסכי יין וכיוצא בו ח"ו אלא מקבלים באהבה זה את
זה.

והיות כי השטן עושה פעולות ונכרא להיות משטין, הנה רואה
קיצוץ קדוש כזה עם מוסדות תורה למופת נוסף על
האהבה השרוי' בין הרבנים, מתחכם ועושה תחבולות היאך
לעשות מלחמה ח"ו לשכר את הבנין הקדוש, ולפעמים
בחסידות והירות יתירה, ופעמים בא תאוות שונות ופעמים
תריוהו יחד, ודרכו ראשונה להפרד ולעשות פירוד בין הדבקים

אחרי תת שלום וברכה.

אמרת' אשמרה דרכי מחטא בלשוני, אשמרה לפי מחסום וגו'
נאלמתי דומי' החשתי מטוב וכאבי נעכר, חם לבי
בקרכי כהגיגי תבער אש דברתי בלשוני (תהלים ל"ט ב') וכתוב
שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו (משלי כ"א), ובחז"ל שמעון
בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב
משתיקה (אבות פ"א י"ז), ואיתא בזוהר כי כמו שיש עונש בדיבור
לה"ר, כן מעיד נגדו למעלה מי שיוכל לדבר ולהוכיח ואינו
מדבר ופוגם שלא יצאו מילין תריצין מהבורא לכ"י ומכ"י
להבורא ח"ו, וז"ש שהגם שאני שומר פי מלדבר מ"מ כיון
שהחשתי מטוב ג"כ כאבי נעכר, ועיין תהלות ישראל מהמגיד
ז"ל. ואולי העצה לכתוב הדברים, שאז אינו מדבר ומקיים ולא
מצאתי לגוף טוב משתיקה, וגם מוציא החמימות מלבו ואין
כאבי נעכר.

באתי במכתבי זה לא כמלמד ולא כמוכיח, לדבר לא אוכל,
לחסום פי נאלמתי דומיה, ואמרת' לכתוב איזה מאמרים
כלב ללב אדבר, אולי יהיו דברים היוצאים מן הלב ונכנסים אל
הלב, הנה זה כמה חדשים אשר נתקיימה מחלוקת לשם שמים
בעירנו בארא פארק עיר ואם בישראל אשר כ"ה היא כעת
מגדולי העירוינו בעודם ואולי הכי גדולה בעולם אשו כ"ה
מחזיק לאלפים ורבבות מאחינו בני ישראל בלעה"ר שומרי תורה
ומצוות ומדקדקים על חוט השערה כ"י אמן סלה. וכמו שיש
בלעה"ר ריבוי אוכלסיה כן יש כ"ה קהילות וקהילות שונות
וחשובות, ורבנים חשובים גדולי ישראל מורי הוראות ולומדי
תורה איש איש לפי מהללו, וכל אחד משתדל בכל כחו ודרכו
בקדוש להגדיל תורה ולהאדירה, הן בתשכ"ר והן בשיבות
קטנות וגדולות והן בכוללים לאברכים וכן בדף היומי לימוד
הש"ס ולימוד ש"ע ופוסקים והלכה למעשה הן לרבים והן
ליחידים, חברות תהלים, חברות משניות, בנות יעקב לבנות
צנועות וצדקניות, גמח"ס, ביקור חולים, חסידים וצדיקים
נמשכים אחרי רבותיהם הצדיקים והקדושים ההולכים בדרכי
הבעש"ט הקדוש, אחינו בני אשכנזים נמשכים בדרכי רבותיהם
ואבותיהם בדרך מרן הח"ס זצוקלה"ה, אשכנזים ליטאים

ונעשה מחלוקת, וכיון שכל אחד כוונתו לש"ש נעשה מחלוקת לש"ש וכבר אמרו כל מחלוקת שהוא לש"ש סופה להתקיים והולך וממשיך ח"ו. ועתה כנראה מעשה שטן הצליח דוקא לעשות א' פרומע מחלוקת, והוא מצות עירוב שתקנה לנו שלמה המלך למען השלום (כמבואר בירושלמי הובא בסמ"ג), וראו כמה גדולים בצערן של בני ובנות ישראל ששואלין ודורשיין למה נגרע מכל העולם כולו ומבקשיין לתקן עירוב בעירנו כמצוה עלינו שלא יבואו לידי מכשולות, שיש להם ב"ה משפחות ברוכי ילדים וכמעט א"א להתזיקן בבית ובפרט כימות הקיץ, גם בגדולים השכחה מצוי ויוצאים ח"ו ומוציאים בשוגג, בפרט חולים שיש בבארא פארק כאלפיים איש או אשה שמשתמשים בכסא [וויל-טשער בלע"ז] שצריכין לצאת ולבוא ע"י זה, וגם זקנים שצריכים קנה משענת, מכונת שמיעה באוזן, חולי לב שצריכים להוציא כדורים מפני הסכנה, אנשי ההצלה שצריכים בכל שבת להוציא ולהכניס לביה"ח, גם להביא מאכל ריקנין תלויב בביה"ח - גם ריבונות - גם ויתא שיוכלו להיניח הנכדים שישתעשעו בהם ושלא יהיו מסוגרים בבית כל השבת ככבית אסורים בכל ש"ק. עוד יש דבר חשוב מאד שהרכה מאחינו בני ובנות ישראל הבאים מאר"י שרגילים לטלטל בשבת בכל המקומות כירושלים ות"א, וכשכאים לכאן לבקר או לשמחה, הם מטלטלים ומוציאים חפצים כפי ההרגל שלהם וכפי הפשיטות שלהם שאם בירושלים ות"א יש עירוב כודאי יש עירוב בכארא פארק, ודבר זה עיני ראו ולא זר.

גם כי יש הרבה אנשים חלושי דעת שמצוה להצילם מחילול שבת שרובם אינם להכעיס אלא חוטאים לתיאבון אי ככלל תינוקות שנשכאו, והארכתי בזה בקונט' צדיק באמונתו ח"ו. אלא לפי שיש טוענים שאין מצוה להצילם ולכן אעתיק כאן לשון מורינו החפץ חיים במכתבו למנהיגי עדה, וז"ל. ובאמת בזמינו אפי' החוטאים גמורים כרובם אינם להכעיס ח"ו רק תועים בדרך ע"י פושעים שמתעים אותם, והרי הם ממש כשה אובד שאינו יודע איך לשוב אל בית בעליו, ומצוה רבה לרחם עליהם וכו'. הא למה זה דומה למי שראה את חבירו טובע בנהר או שאר סכנה שמצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו, ע"אמר לא תעמוד על דם רעך כדאיתא בחו"מ ס"י תכ"ו וכו' וא"כ הדבר כשוט ליל, האם יוכל למנוע את הבית מזהה ע"י, או אנשי עירו ע"י תוכחה וכדומה והוא מתעצל מזה, יתפש גם הוא באותו עון וכו' באנשי עירו ואינו מוחה נתפס על עון אנשי עירו ע"ש. וכ"כ החו"א ז"ל דרוב החוטאים בזה"ז הם התינוקות שנשכאו ולא פושעים ומצוה להצילם מהחטא ע"ש.

ולבן קמו גדולי הרבנים ופוסקי העיר ותקנו עירוב לכל העיר כדת וכדין, אלא דקמו איזה רבנים שבאים מחדר אחר ואינם מסכימים עם תיקון עירוב, וחתמו על קול קורא שאינם מסכימים לעירוב זה, ולכאורה אין זה עוולה מצדם שהם אינם מסכימים וכוונתם לש"ש, אבל דא עקא שהם לא הרגיעו והספיקו עצמם בקו"ק בכתב אלא נכנסו במלחמה לשבור את העירוב ולכטלו והולכים ומטרידין אנשים המטלטלין ע"י

העירוב וצועקים עליהם מחללי שבת וכיוצא בו, ומעשה שטן הצליחו שיצא מזה מחלוקת ובזיונות מזה לזה וחילול השם שרבנים צדיקים גודרי גדר חולקין ומבזין זה את זה ח"ו.

ואמרו חז"ל (סנהדרין ד' ע"א) אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רוח, וכתש' הגאונים גרס לצנורא דביזקא, פי' ריב דומה לפריצת נהר כיון שהמים רבין ונפרץ הנהר, אם סוכרין אותו מוטב ואם לאו הפרץ רחב והולך. דמי לגודא דגמלא, בתש' הגאונים שם מתקנת יהושע בן גמלא לא ממטינון ינוקא ממתא למתא וכו' ואם יש גשר קורות ועפר ממטינון, מחלוקת דומה לכידקא דמיא אם לא יסתמו הפרצה יתרחב הנהר שהוא הת"ח יפרץ ויתבזה ואם לא יסתמו מיד שוב לא יועיל הסתימה שכיון שנתבזה נתבזה ומי יקבל אחריות, ולכן אמרו גם גודא דגמלא שאם יש שם עפר, שמקיים בעצמו נפשי כעפר לכל תהי', אז ממטינון לינוקא ואם חסר והוא רק כקורה בלי עפר אין ממטינון לינוקא. ובגמ' סנהדרין עוד (כ"ב ע"ב) א"ר אליעזר למה נז"ח דומה לפני ע"ה בתחילה דומה לקיתון של זהב סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרס כיון שנשבר שוב אין לו תקנה. ועיין רש"י שם השייכות של מימרא זו משום דאיירי בעדת קרח והם היו ת"ח כדכתיב נשיאי העדה וגו' וע"ש שפיתם אותו רשע כשנהנו מממונו הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק ידם במחלוקת ולמרוד בהקב"ה. הנה גרס קרח כהנאת הממון שלו להני נשיאי העדה שהעמידם משה רבינו ע"פ ה' (כמבואר בפ' יתרו) גרס להם למרוד בה' וז"ל, ומינה נלמוד אין עד היכן הדברים מגיעים ועד כמה המחלוקת גורמת אפי' בעדיקים, ולבסוף הי' מה שהי'.

והנה מזמן הלל ושמאי ואילך שרבו תלמידיהם שלא שימשו כל צרכן אצל רבותיהן רבו מחלוקות בישראל ונעשה תורה כשתי תורות, ומיהו בכל זאת בכל דור ודור שהיו חילוקי דעות בין מורי הוראות וגדולי ישראל הללו אוסרים והללו מתירין, ככדו אלו את אלו ונחלקו בדרך כבוד, ועל כזה אמרו דהקב"ה יושב בשמים אומר נצחוני בני, ובגמ' (ע"ז מ' ע"א) ההוא ארבא דצחנתא דאתי לסירכא נפק רב הונא בר חיננא וחזי ביה קלפי ושרייה, וז"ל רבא זמא ארנא דשרי כה"ג באהוא ויטכיהו קלפי נפק שיפורי דרבא ואסר שיפורי דרב הונא בר חיננא ושרי, ואמר רב אשי אנא לא אסרנא ולא שרינא בין בגופן בין בצירן וקיי"ל כרב אשי דהוא בתראה. וכמשנה (ערוה פ"א מ"ד-ה) ולמה מזכירין את דברי שמאי וכו' שלא יהא אדם עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם, ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין הואיל ואין ההלכה אלא כדברי המרובין, שאם יראה כ"ד את דברי היחיד ויסמוך עליו. ופי' הראב"ד בשם התוספתא ושוב כתב שהוא שני טעמים, והעיקר שאם יראו כ"ד האחרון שהלכה כיחיד הראשון יסמוך עליו, כלומר יקבע הלכה כמותו כמו שמצינו באמוראים אחרונים שהן קובעים הלכה כיחידים הראשונים בכמה מקומות ואע"פ שהמרובים חולקין עליהם, ואם לא שמצאו דברי היחיד הראשון לא היו אחרונים יכולין לדחות

דברי הראשונים מדעת עצמן לפי שאין ב"ד יכול לבטל וכו' אלא מכיון שמצאו היחיד מן הראשונים שהי' חולק עמהם היה להם במה לתלות ע"ש.

אלא דפעם תנן (שבת י"ג ע"ב) ב"ח דבר שגזרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון שעלו לבקרו נמנו ורכו ב"ש על ב"ה וי"ח דברים גזרו בו ביום, ובגמ' (שם י"ז ע"א) הברצר לגת שמאי אומר הוכשר הלל אומר לא הוכשר, א"ל הלל לשמאי מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקים בטהרה, א"ל אם תקניטני גזרני טומאה אף על המסיקה, נעצו חרב בבית המדרש אמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יוצא, ואותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כאחד מן התלמידים והיה קשה לישראל כיום שונעשה בו העגל, וגזר שמאי והלל ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו גזר וקבלו מינייהו. ופרש"י והיוצא אל יוצא לפי שהיו רוצין לעמוד במנין, קשה, לפי שהלל נשיא וענוותן. ובירושלמי שם (פ"א ה"ד) הדברים מובהלים, עיין כה"מ להרמב"ם ונ"ק"ע שם. ומי ידע יוד היכן מחלוקת יכול להגיע ח"ו.

והגם כי לעצם תיקון העירוב למעשה בבארא פארק עמדתי מן הצד מפני טעמים הכמוסים אצלי, גם כי בעזרי דברי בהלכה הזו כבר אמורים ומפורסמים בעולם התורה בס"ד ושאיין כאן רה"ר דאורייתא לכ"ע ואפי' להמתמירין ביותר, ולפני כמה שבועות בהיותי בירושלים עיה"ק ביקרתי את ידי"ג הגאון הגדול מוהר"ש אלישיב שליט"א ושוחחנו מהעירוב פה בבארא פארק, ובין הדברים אמרתי שיש פה סביב העיירות הגדולות היתר הכי גדול שיש בכל עיר ועיר שיוצאים הימנה או באים ונכנסים לעיר יש מחסומים שכל מכונית וכל העובר צריך לעמוד ולשלם מס ואח"כ פותחים המחסום וא"א לצאת ולבא בלי תשלום זה ולכן העמידו מחסומים הרבה כדי שכל העובר בע"כ מוכרח לעבור המחסום ולעמוד ולשלם ואח"כ הוא ניתן רשות לעבור המחסום, ועכ"פ כל עיר גדולה יש לה מחסום כזה ושם א"א לעבור בלי רשות לכל אחד, ונמצא זה כמו דלתות לעיר. ועל זה הגיב הגרי"ש שליט"א א"כ על מה מדברים דלפי זה הוא עיר שיש לה דלתות נעולות בכל יום כולו. ואמרתי דהכ"ג וזה מהטעמים שעליו סומכים וכבר הבאתי כן בספרי אום אני הרמה.

ואמרת שכח להקב"ה שהמציא רבנים ועסקנים עוסקי בצ"צ לשמה לזכות את הרכים ולהציל אלפים מישראל מחילול שבת בכל שבוע ושבוע שבת ויום טוב ויו"כ אשרי להם שזכו לכך, אמנם אחר שראיתי כי ח"ו אש ללהב יצא, אש המחלוקות מהמנגדים לעירוב ומתחילה חשבתי שהוא דבר עובר בלי מכשול וכדרך כל הלכה שנראית חדשה למי שאינו בקי בה, אבל כנראה עדיין לא נחה ושקטה המחלוקות אלא ח"ו מוספת וחולקת בין הצבור החרדי.

ומאחר כי מסתמא שני הצדדים כוונתם לש"ש, הנני מציע כמו שבכל דבר שיש בו חילוקי דעות בהלכה יבררו ג' רבנים שיכתבו הרבנים להם שו"ת כנהוג מאז ומקדם ולראות

טענותיהם אלו ואלו, ולהשיב על דבריהם כפי הצורך ואז יתברר הכל בין גדולי ישראל ולא בפשיקעווילען. ועצה זו תועלתה בכפלים, חדא שיתבררו הענינים יותר ויותר ע"י פלפול ודבוק חברים לש"ש שכיון שידעו הכותבים ששולחים המכתב ויעבור בקורת לפני ת"ח מובהקים שכדור, ידקדקו יותר על דבריהם כמ"ש שמואל כנסתלק רב אזול גברא דמסתפינא מיניה ועיין רא"ש בשם הראב"ד שם, והשנית שע"ז יתבררו נמי מי הם ההולכים ולמי החותמת ולמי הפסולים, שלעת עתה מה שהראו לי הקו"ק עם חתימות האינם מסכימים אשר הרבה מהם הם אנשים חשובים בעלי שם אבל לענין הלכה הרבה מהם מעולם לא עסקו בהלכה וכ"ש בהלכ' עירובין, וממילא החתימה של מי שאינו יודע ואינו בקי בהלכה אינו חתימה והם רק להשלוח הציבור ועל זה אמרה תורה מדבר שקר תרחק. ואפי' יהי' גדול בישראל גובה ארזים גבהו בכל התורה רק שאין לו יד בהא הלכתא הל' עירובין הרי הוא לא נחשב לגבי הא הלכתא, ואסור לו לחתום על זה, ועיין מאירי יוצ"א כ"ג, רמ"ק מנ"כ הגר"א ש"ך שליט"א בהסכמה על ס' טבילת כלים וגם על ס' בידור הלכה יו"ד שכתב שאינו יכול להסכים כיון שמעולם לא למד בהלכה רק עניני הישיבה וכ"כ הגר"א מעלצער זצלה"ה, וכבר הבאתי מהחינוך כמצוה דאחרי רבים להטות שאפי' יתכנסו כפלים כיוצא מצרים שאינם בקיאים בהלכה ויבא ת"ח אחד ויכריע את כלם וגדולה מזו כתב החינוך שם דאפי' בכ"ד הגדול שאחד אומר אינו יודע בדין זה הרי אין דעתו כלום ואפי' יאמר אני סומך על דעת אותו גדול שהוא יודע שזה אינו כלום שצריך הוא לדעת ע"ש. ולכן פשוט שהחתימתו ואינם בקיאים בהלכה שחותרין עליה החתימה אינה כלום אלא השלי' להציבור והוא בכלל ומדבר שקר תרחק. וכ"ש שיש אותן שעושים לעצמן טעמים וחומרות ורוצים להכריח על אחרים שאין כאן קבלה ועיין רבינו נסים גאון ברכות דף י"ט ולאחותו באריכות דברים נפלאים ע"ש.

והיות כי לפי עין הרואה כעת נראה דעיקר טענת האינם מסכימים משום חששא שיגרום העירוב ח"ו על לעתיד פירצות, והמתירים טוענים שאין מניחין מנהג אבותינו מאז ומלפנים ולהציל הודאי ממכשול של חילול שבת שיש כבר, ואפשר לבנוע ולהציל בכל שבת למאנה ואילי אלפים בניי מחילול שבת ע"י העירוב, בשביל ספק חשש שמא יגרום העירוב פירצות על לעתיד ח"ו, וברי ושמא ברי עדיף, ואם יצילו אדם אחד מחילול שבת או עשרה כנ"א בשבת זו ודאי החיוב עלינו להציל ולא לחוש מה שאפשר יולד מזה פירצה, ולעתיד נראה ונשתדל שלא יבא ח"ו שום מכשול של פרצה מן המצוה, מלבד שאין אנן מגוזרי גזירות אנן [וכפרט שאנו רואים שבכל מקומות מושבותיהם של אחינו בני ישראל שעשו עירובין וגם עושים כהיום אין מביא העירוב לידי פריצות ומכשולות ח"ו ואדרבה מצוה גוררת מצוה ששכר מצוה מצוה, ואין מצוה גדולה בתורה מזיכוי הרבים לשמירת שבת וזיכוי הרבים בעיר גדולה כזו שאפשר להציל אלפים מחילול שבת שודאי גוררת מצוה וכ"ש לא ח"ו שיגרום עכירה וח"ו עריות] ולמה נחוש

שדוקא פה בבארא פארק יביא לידי פירצות, עכ"פ כרי ושמא כרי עדיף, גם כי איכא מצוה מד"ס לערב וכל שהציבור מבקש העירוב החיוב על הרבנים של הקהילות לתקן להם העירוב וכמ"ש מרן הח"ס ז"ל.

וגם בכל העולם כולו איכא עירובין היום החל מירושלים עיה"ק ת"א חיפה ובכל עיר ועיר וכרך וכרך בארצנו הקדושה מגדול ועד קטן, ולהבדיל עוד באנטווערפן, ובאמעריקא, במאנסי, מאנראוו, ניו סקווער, קיו גארדענס, סיגעייט ברוקלין, באלטימאר, דעטרויט, ועוד כמה עירות, ומלפנים בכל העירות בערי יוראפף, ואצלנו בעיר אונגוואר, מונקאטש, קאשוי, פרעשבורג, וגם בפולען, ווארשא, לאדז, קראקא ושאר עירות, וליטא כיווילנא, בריסק, וגם בקארלין עיר של בעל משכנות יעקב, וראדין, ולא חששו משום פירצה, וגם לא הביא פירצות ודאי ודאי שגם אנשי בארא פארק לא גרועים ופחותים הם ח"ו אכל העולם רבנו שהשיג מקומות לא גרר היררכיה הפירצה כן גם בבארא פארק לא ירדו פירצות, ואדרבה מצוה אצולי ומצלי ואגוני ומגני מן החטא.

וידוע דגם בעל המ"ב ז"ל שכתב לבע"נ להתמיד על עצמו, מלטלטל בעירוב, לא אסר על הכל הכלל כולו אלא לבע"נ אבל מ"מ היה בעיר עירוב למי שאינו בע"נ או לכה"פ לעת הצורך, וגם בעיר של המשכנות יעקב [קארלין הי' עירוב] ומה לי לחשוב המפורסם לא צריך ראי'. וא"כ אפי' להמ"ב דבע"נ יחמיר על עצמו אבל לא כתב לחוסם נגד העירוב ולשבור הלחיים ולקרוע החוטים או סתם לעשות מעשה פרעות להעירוב. והמתק חוטים או שובר לחיים בידיים אינו בע"נ אלא בעל משחית שמשחית ממון ישראל וגורם מכשול בחילול שבת.

אמנם כדי להרגיע הרוחות ולהוציא גם מחשש זה של החוששין משום פרצה יש לי הצעה למען כבוד שמים וכבוד התורה ולמען השלום, הנני מציע שיכנסו השני הצדדים יחד כלומר שהצד המתירין יבחרו להם שלשה או חמשה רבנים, וכן הצד שלא מסכימין מחמת חששות שלהם יבחרו להם שלשה או חמשה רבנים, והם ישגוהו משך שנתיים או חמש שנים, שלא יצאו שום פירצות מן העירוב כפי שתוששין לה, ואם יראו שארץ גם יעמידו משגיחים על זה, וכמבואר בחז"ל והובא ברמב"ם שכיו"ט שלחו שלוחים להשגיח שלא יחטאו, וגם הרבנים יזהירו את העולם שישתמשו עם העירוב בקדושה ובטהרה שלא יפרצו ולא ירעו ולא ישחיתו, וכל דבר פריצות שיראו יבואו ויגידו להרבנים הנ"ל והם ידונו בזה ולאחר הזמן הזה אם יראו שלא התפרצו ולא גרם העירוב פירצות וכיוצא בזה או שכינתיים יתגלה לנו משיח צדקנו אז נמשיך עד ביאת המשיח, ובעזה"י גם אני אם יתן לי ה' חיים הנני מוכן לעזור ואשתדל בזה שיהיו ויהדרו על כל יושבי העיר הקדושה שח"ו לא יצאו מגדרם וכזה יבוא שלום על ישראל והלואי שאזכה לראות שלום ואהבה ואתה ורועות בין כל הרבנים במהרה, ואם תוששין הני רבנן שלא יענשו על שלא מיחו בעירוב הנני מקבל עלי כס"ד עונש זה שלא מיחו יתור לבטל העירוב למען השלום.

וקודם שאסיים דברי אמרתי אולי שכדאי להעיר עוד בשני דברים אשר עליהם מסתובכים ותולים באילנות גדולים בלתי הסכמתם [הגם כי ידוע שאין כוונתם האמיתי זה אלא כוונתם סתם שלא לערב], א) הגאון מוהר"ם פיינשטיין זצלה"ה, ואתד) כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצלה"ה.

ובנידון הגרמ"פ זצ"ל, הנני מביא כאן שלש תשרי שנכתבו ונדפסו בחיבוריו, ראשונה בא"ח ח"א סי' קל"ח-ק"מ, ובא"ח ח"ד סי' פ"ט שכתב תשובה להרב דר' יונג זצ"ל, עוד כתב מכתב להרב הג' פרץ שטיינבערג שליט"א בכת"ק בט' ניסן תשל"ד ונדפסה באג"מ א"ח ח"ד סי' פ"ו עם קצת שינויים ממה שכתב במכתבו, ועוד תשובה כסי' פ"ז-פ"ח שם לפלעטבוש, ותשובה בח"ח סי' כ"ד לנכדו הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א, ועוד מה שאני בעצמי דברתי פנים אל פנים ושאלתי ואמר לי כפני עם וקהל שאוכל לעשות עירוב בבארא פארק, ועוד תשובה שנכתבה אלי, וגם מה שאמר לי בע"פ. ועוד מה שכתבו אגה"ר בשמו בעיתון, והוראה בעין פקידה יראה סתירות גדולות ממקום למקום שא"א להאמין שכולם יצאו מפי קדשו למי שהי' מכיר.

והנה התשובות שכתב בא"ח ח"א סי' קל"ח וא"ח ח"ד סי' פ"ט כתב שהוא בעצמו אינו רוצה לצרף לתקן העירוב בנוא יארק וז"ל (בסי' פ"ט) הנה בדבר מאנהעטען הרי ביארתי באריכות בספרי אג"מ א"ח ח"א וכו' והמסקנא לענ"ד דמאנהעטען לא דמי למה שנהגו להקל כשאר מקומות וכו' אבל הא כבר אמרתי שאין בידינו למחות ביד המקילין וכשיתקנו הרי יהיה מותר לאיזה שיטות גם הם רבנים גדולים ומי ימחה בהם כיון שסוברים לפי הכרעתם שיכולין לתקן והם ראויים להוראה, אבל אני בעצמי איני יכול לסייע וכו' אבל רבנים הסוברים שיש לתקן רשאים לעשות כמו שהם סוברים כדלעיל, עכ"ל"ק הג"ר משה פיינשטיין.

הנה כתב מפורש שהגם שלדעתו אין לערב במאנהעטען, אלא שרבים וגדולים שחלקו עליו ולכן כתב ומ"מ שאין בידו למחות שהם רבנים גדולים המתירין ואם יעשו עירוב אין בידו למחות כיון שסוברים הם לפי הכרעתם שמוותר לערב, וכן חזר וסיים אבל רבנים הסוברים שיש לתקן וישאים לעשות כמו שהם סוברים והיינו אפי' לכתחילה, שכתב רשאים ולא כתב אבל רבנים הסוברים שיש לתקן אם תקנו אין למחות אלא כתב וישאים לעשות והיינו אפי' לכתחילה ואין למחות בהם כיון שהן ס"ל שמוותר לערב. וכן נדפס בהפרדס (שנה ל"ג חוברת ט') דאינו מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להתיר מרובים הם. ודייק לשון מרובים וק"ל.

ובמכתבו להרב פרץ שטיינבערג שליט"א (סי' ניסן תשל"ד) שזירז לעשות עירוב בקיו גארדענס והתיר גם מצדו לכתחילה לעשות עירוב, והוסיף לברר דבריו דמה שאסרו בשעתו הגר"א קאטלער והוא בעצמו לערב במאנהעטען לא הי' האיסור רק על מאנהעטען דוקא ולא על שאר עירות ככרוקלין או קיו גארדענס או שאר עירות בארה"ב, ואדרבה כתב לאמר

לסייע לאחרים לעשות צוה"פ אפי' מי שמחמיר לעצמו, וא"כ דלא מקרי המטלטל או המסייע בעירוב שבת ח"ו.

ולבן המקלקלים את העירוב הם מעשה אלימות וטענאר ולא יעשה כן בישראל, שהרי הגאון ז"ל כתב להדיא שמותר לערב עכ"פ להרוצים בעירוב וס"ל כהפוסקים שמותר לערב, אין למנוע אותם אלא אדרבה כתב שהיחידים המחמירין על עצמן, לאחרים גם הם מסייעים ועוסקים לתקן צוה"פ, וממילא פשוט דכל אותם שבאים וטוענים בשם הגרמ"פ להשחית ולקלקל העירוב ומשום כבודו, וזה ודאי לא די שאינו כבודו אלא זה בזיונו ממש ונגד הפסק שפסק שיכולין לערב ושאיין למחות בשום אופן אלא אדרבה לסייע לעשות צוה"פ אפילו המחמירין, וזה כבוד ר' משה וצלה"ה, והמקלקלין בשמו מבזין כבודו שהוא כתב בפ"י שאין למחות והם מוחים ומחללין השם ח"ו, והגם שאין דן אותם לכף זכות שלא ידעו דעת הגרמ"פ וצלה"ה ורק שמינו מהמסיסים וודאי מהיום והלאה יחדלו ממעשיהם לפסול את העירוב ולגרום חילול שבת לבנ"י הכשרים, וכבר כתבתי בכמה מקומות כי כמה שהוא מקלקל העירוב הוא מסייע לחילול שבת, וח"ו רבצה עליו קללת האב"נ (א"ח סי' רס"ו) שכתב המתעקש ומונע מלהעמיד עירובין הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין, ושמוח לכי שלמעשה לא מלאה לבם של המתעקשים מלהפריע את המעמידים את העירוב ממעשיהם ע"ש. ובח"י הרי"ם (סי' ד') או גדול מזה שכתב התשב"ץ דמי שלכו נוקפו שמא מינות נזרקה וזכות גדול למי שיש לו יד בתיקון עירובין ע"ש. זה מה שראיתי לברר הנוגע להגרמ"פ.

ובדבר מה שמביאין בשם כ"ק אדמו"ר מסאטמאר וצלה"ה משונה שמועה זו משאר שמועות, כי בעצם אין שום מכתב לא כתש' ולא במכתביו ולא בספריו על התורה לא יזכר ולא יפקד דעתו הקדושה בענין עירוב כלל וכלל לא, ולאידך גיסא ישנם כמה עדיות מכחישות זה את זה הללו וגם העדות שמעידים אינו בגדר עדות אלא בגדר של מדומה על סמך אומריים שמסתמא הי' מן האוסרים שכן הי' דרכו בקודש להחמיר לעולם וכ"ש בעירובין, והללו ואומרים שכן דברו אתו וקיבלו הימנו שהי' מתיר לעשות עירוב, והנה לדינא בעדות מוכחשת יש שתי אופנים, אם הוא דבר שא"א שחזר בו וכיוצא בו או עכ"ח עדותן בטל וכאילו לא הי' לא זה ולא זה ואין לדון ע"פ עדותן, ואם הוא דבר שאפשר ששניהם אמת ופעם אמר כן ופעם אמר כן שחזר אז אזלינן בתר בתרא ואמרין שתרוייהו אמת אלא שראשונה דילדותא הם ואחרונה מזקנותי, וכן מצינו בגמ' כמה פעמים ובפוסקים וכמ"ש ממר בר רב אשי הא דאבא דקטנותא הוא ובקנותא הדר ביה, וכן מצינו בפוסק שסותר עצמו ממקום למקום אם יודעים איזה מהם שאמר לאחרונה הכי קיי"ל ואם לא ידעין אז אזלינן בתר מקום שדן להלכה למעשה, ולמשל היכא דכתב פי' על הש"ס וכיוצא בו וכתב אופן אחד ושוב כתב תשובה וכתב באופן אחר אזלינן בתר התשו' כי זה הלכה למעשה.

וז"ל הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד עכ"ל, וכתב להדיא דהאיסור בזמנו של הגר"א קאטלער ושל עצמו לא הי' אלא על מאנהעטען לכד. [וזה דלא כהק"ק שהוציאו וזייפו בשמו שחתם לאסור עירובין ככל העיירות בארה"ב ח"ו כי זה זיוף גמור וכבר כתבתי כן]. ובאג"מ (ח"ח סי' כ"ד, תשובה שנערכה שנת תשמ"ג לנכדו הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א ד"ה אבל לפ"ז) הביא מחלוקת רש"י ותוס' בדין ר"ה אי בעינן ששים רבוא בוקעין בו, וכתב וז"ל שא"כ אצלינו איכא היתר זה משום דבמקומותינו נהגו בהחלט כרש"י (עירובין ו' ע"א ד"ה ה"ה) שליכא דין ר"ה כשאין בוקעין ס"ר שהרי נהגין להתיר בצוה"פ והוא משום דבכל מקומותינו נהגין כרש"י בדין וודאי, ורק שאיכא יחידים מת"ח שמחמירין לעצמן ולאחרים הן עצמן עוסקין לתקן כל צוה"פ שהיו בכל העיירות כדי להתיר הטלטול משום שהי' הכרח גדול ונעשה כל בכל העיירות אף שהיו הרחובות רחבות יותר מט"ז אמה, הרי שנהגין כרש"י בהחלט ז"ל לקולא ומטעם זה שסוברים במדינתנו לגמרי כרש"י נהגות הנשים שיוצאות בתכשיטיהן בזמנינו וכו' משום שלדינא גם כשביל שליכא ס"ר בוקעין, נמי נהגין כרש"י שאינו רה"ר, עכ"ל.

והנה כאן דבר הגאון ז"ל אפי' ממאנהעטען גם מברוקלין שגם שם הנשים יוצאות בתכשיטין ולא כתב דרך בשאר מקומות מותרין לצאת בתכשיטין ולא בברוקלין. ומאנהעטען, וצ"ל דהגם שלדעתו הי' יכול לפרש באופנים אחרים, מ"מ לאחרונה להלכה ולמעשה חזר בו מכל הנ"ל והסכים למה שהעולם נהגין כרש"י בוודאי ולא מספק, ולכאורה הני מילי סתראי נינהו ממה שכתב להרב דר' יונג וי"ל וד"פ. גם לי הקטן להבח"ל אמר בפה מלא בביתו ברכים שמותר לערב בבארא פארק, והנה דברים אלו נדפסו בספריו באגרות משה וגם בספריו, וכיון שתשובה זו שכתב בשנת תשמ"ג היתה כמעט שנה לפני הסתלקותו, וכתב דבכל המקומות בהחלט ובוודאי נהגין כרש"י והכי קיי"ל וזה כדעת הבית אפרים וכל ההיתר של התכשיטין הוא על סמך זה וקבע בה מסמורות וגם הוסיף לומר דאפי' יחידים ת"ח המחמירים על עצמן לאחרים הם עצמן עוסקין לתקן כל צוה"פ שהיו בכל העיירות כדי להתיר הטלטול, וכיון שכלל כל העיירות וכלל גם כל ישראל ואפי' ת"ח המחמירים אפי' עוסקים ומסייעין בתיקון עירובין ובצוה"פ להתיר הטלטול, ע"כ צ"ל דאנן על דבריו האחרונים סומכים ומותר ומצוה לערב בכל המקומות או משום תכשיטין או משום טעמים אחרים אבל פשוט דכדבריו האחרונים הכי קיי"ל. ואתי איגרות שניות או שמפרשות או מבטלות את הראשונות, כי כן ההלכה לכל יודעי דת ודין, דמה שכתב באחרונה ובפרט שנשאל וכתב הלכה למעשה הכי קיי"ל.

וממ"ש צ"ע כמה שיש שמביאין בשמו שצריך למחות בעושי עירוב וכ"ש לשכור הלחיים ולקרוע החוטים, ומביאין גם מהעיתון שחתמו בשמו שהמסייע בתיקון עירוב ח"ו בכלל מחלל שבת וכו' ובאמת כי מעולם לא חתם על זה שהרי שיטתו ברורה בכל מקום שלא למחות לעושי עירוב ואדרבה מצוה

ובגמ' ב"ב (ק"ל ע"ב) ת"ר אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה שאל ואמרו לו הלכה למעשה ילך ויעשה מעשה ובלבד שלא ידמה וכו' ואמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע כי אתא פסקא דדינא דידי לקמייכו וחזיתו ביה פירכא לא תקרעוהו עד דאתיתו לקמאי אי אית לי טעמא אמינא לכו ואי לא הדרנא בי לאחר מיתה לא מיקרע תקרעוהו ומגמר נמי לא תגמרו מיניה לא מיקרי תקרעיניה דאי הואי התם דלמא הוה אמינא לכו טעמא מגמר נמי לא תגמרו מיניה דאין לדיין אלא מה שענינו רואות ע"כ. וברשב"ם שם עד דאמינא לכו הלכה למעשה שאומר לכם הלכה בשעה שתשאלו לי על ידי מעשה דבשעת מעשה אדם ירא לידון ומכוין לכו יותר. פסקא דדינא שפסקתיו ומסרתיו לאדם להיות לראי' בידו אל תקרעוהו לבטל דבריי. ואל תגמרו לדון מיניה אלא כפי שדעתכם נוטה דאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות, כדתני' במס' נדה (כ' ע"ב) רבי זאה דם הלילה יצא אוי לי שמא טעיני, ומקשינן ודאי טעה דתניא וכו' אלא אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות וכו'. ובפ"ק דסנהדרין נפקא לן מועמכם בדבר ההשפט, עמכם בדבר עמכם במשפט אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות. וע"ש באריכות ובהג' הב"ח ועיין טוש"ע ח"מ סי' רפ"א ס"ד-ה.

ולדיין להלכה אפי' היינו מוצאין איזה כתב לפלפול ולא נכתב להלכה לאיסור אכתי היינו יכולין לומר דאולי כשהי' בא למעשה הי' חוזר בו, וכ"ש ובפרט כהיום כאן שלא מצאנו מכתב או תשובה הלכה למעשה שפסק להיות או לאיסור אלא שבאים עכשיו אנשים אנשי שלומו מעכ"ק זצלה"ה וכל אחד אומר בשמו השערות לפי שיטתו ומשכוהו גברי לגברא ודאי שכיון שאין לנו הלכה ברורה שאמר הלכה למעשה אין ללמוד מזה לא איסור ולא היתר, ולא זאת אלא מ"מ נראה כיון דיש לן עדות הרהגה"צ זקן הרבנים מוהרש"ק שליט"א גאב"ד אודווארי, פוסק מובהק ובע"מ חיבורים חשובים שהי' אתו עמו כארבעים שנה בהתאחדות הרבנים ועמד על דעת רבו ובא והעיד בעל פה ובכתב שכאו לפני כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצוקלה"ה הוא ואהיו גאב"ד ראצפערט זצ"ל להבח"ל לדבר הענין ריקן עירוב ויגלומומנות, והמניח ליה גמ וכן ליתחייב שלש מאות דג'ללאר להשתתף בהוצאת העירוב והי' במעמד המשב"ק שם, וגם אח"כ ועשה העירוב בהסכמת הרבנים דוויליאמסבורג והי' שם עירוב כשר לכמה חדשים, אלא שאת"כ באו פריצים ושברוהו, וגם המשב"ק הרב החסיד מוה"ר יוסף אשכנזי מעיד כן וכן אמר לי להדיא המשב"ק שכך היתה המעשה והוא הי' שם, וגם הרהגה"צ כ"ק אדמו"ר מפאפא זצלה"ה העיד כן בשם כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצוקלה"ה ודאי דלהם שומעין, וח"ו להוציא לע"ז על אדם צדיק וגדול בישראל שח"ו כוונתו להעיד בשם הגה"ק מסאטמאר להתיר מה שאסר ולחשוך שררצה ח"ו לגרום חילול שבת בישראל, והגם שישנם מגידים אחרים אבל הרי צ"ל או שחזר בו ותרוייהו אמת, או שאמרו בדדמי להו, ובאמת כי ראיתי מכתב אחד מעדות שמעיד

בשמו לאיסור ולא כתב שכן שמע מפיו אלא כתב כי א"א לתאר שכ"ק האדמו"ר יתיר עירוב, ועוד עדות כיוצא בזה. ואולי זה שאמרו שם בגמ' ב"ב ובלבד שלא ידמה, ובגמ' שם פריך מאי שלא ידמה, ובדרך צחות י"ל הכוונה גם על זה שלא ידמה בדמיון ויחשוב מסתמא כן הי' דעתו.

עכ"פ לדינא מה שנראה דכיון דליכא שום הוכחה בכתב לא בתש' ולא במכתבים או בכתיבים עה"ת לאיסור ויש לן הני גדולי הרבנים שיחיו שמעידים בכתב ובע"פ להתירא קיי"ל כחה דהתירא עדיף ובפרט בעירובין דקיי"ל הלכה כדברי המיקל ואמרינן אילו הי' גם האחרים בחיים חיותם היו מודים למעכ"ג מאודווארי, ועכ"פ אפי' היו מכחישים ממילא לא הי' עדותם מועיל כלום דהו"ל הכחשה בעדים שבטלה עדותן וכאילו לא הי' ולכן בין כך ובין כך אין לחשוב בין המחמירין את כ"ק אדמו"ר מסאטמאר ד"פ. והאמת כי גם אני שמעתי מכ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א לפני כעשרים שנה שאמר שדורו כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצלוז"ה מעולם לא גסו עירובין לא בויליאמסבורג ולא בבארא פארק, וגם כפי השמועה כן אמר לידידי הגאון מוה"ר ת.ל. כ"ץ שליט"א גאב"ד סערדעהעלי ובמעמד אחיו ידידי הגאון אב"ד וראש ישיבה וועץ שליט"א, הכי נקטינן להלכה ופשוט. ולפ"ז נמי הבאים בשם הגה"ק מסאטמאר לאסור ולמחות ולקלקל העירוב לא די שלא עושין כהלכה אלא גורמין בזיון לרבים אלא שגם מחטיאים את הרבים כמ"ש האב"ג בשמו והוא איסור בפני עצמו.

איברא דכבר כתבתי בספרי אום אני חומה (מהדורא חדשה תש"ס פ" ע"ב) בנידון הכחשת העדים בשיטת הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה דקדקתי כלשון הגאון מדעברעצין זצ"ל שלא כתב דשמע מכ"ק האדמו"ר שאסר אלא כתב שא"א לו להאמין שכן דעת קדשו לתקן עירוב ככרוקלין ע"ש. וכן עדות הגאון ר' רפאל זילבער ז"ל שכתב רק מזמן עסקתי בעירוב במאנהעטען וכו' וכן עדותו של הרחי"ל טייטלבוים גאב"ד נירבאטור זצלה"ה ולא כתבו כתור עדות מה ששמעו בבירור לאסור, ולא הבנתי לשון שא"א לו להאמין הלא כאן מעידים שתי או שלשה עדים כשרים הגאון מאודווארי שליט"א ואחיו הרה"ג מראצפערט זצלה"ה והרה"ג ר' יוסף אשכנזי ובשם כ"ק האדמו"ר הגאון נפאפא עדות מפורשת שאמר להתיר לעשות, וזה הי' עוד בשנת תשל"ג-ל"ד, ואז לא אמרו כלום הני רבנים המעידים נגד, ומדשתקו או ש"מ דניחא להו, ומה שאח"כ כתבו כבר צ"ע וא"כ ודאי שההלכה כעדות המפורשת מפי גאוני כשרים להעיד, ע"ש בספרי הנ"ל. ועיין יבמות (ע"ז ע"א) ועמשא בן איש וגו' ובתוס' שם ד"ה אם ובטויו"ד סי' רמ"ב סל"ו בהג"ה וזה פשוט מאד.

ולכיום הדברים אפרוש כפי לשמים כתפלה י"ר מלפניך אבינו שכשמים עושה שלום במרומיו יעשה שלום עלינו והפורס פרכת שלום יפרוש סוכת שלומו עלינו ועל כל עמו ישראל ועל בארא פארק, ידידכם העומד לשרת אחינו בני עבד נרצע לאדוניו כל"ו, נ

מנשה הקטן